

Anna Olszańska

Akademia Ekonomiczna we Wrocławiu

WYBRANE CZYNNIKI KSZTAŁTUJĄCE CENY DETALICZNE MIĘSA ORAZ PRZETWORÓW WIEPRZOWYCH I DROBIOWYCH

1. Wstęp

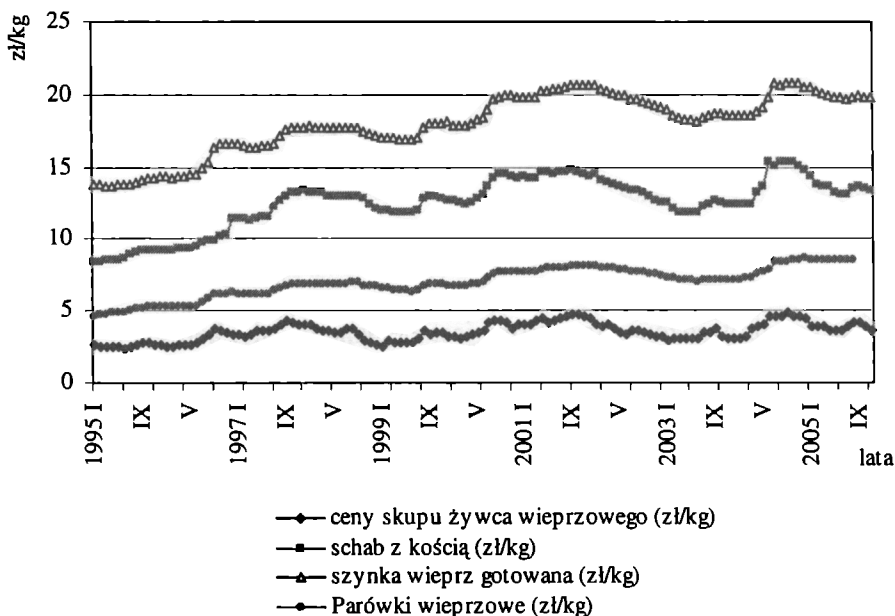
Polityka cen prowadzona przez firmy jest elementem całej koncepcji marketingowej przedsiębiorstwa i zazwyczaj uwzględnia szereg elementów i czynników na nią wpływających. Jest ona przede wszystkim wyrazem strategii, a co za tym idzie, celów, jakie firma chce osiągnąć w danym czasie. Niewątpliwie istotnym kryterium ustalania poziomu cen są koszty, które powinny wyznaczać dolny poziom cen zbytu, a następnie cen detalicznych. W przemyśle mięsnym są to przede wszystkim koszty zakupu surowca. Firmy kierują się także szeroko rozumianymi, w tym makroekonomicznymi, uwarunkowaniami funkcjonowania danego rynku, a szczególnie poziomem zamożności i preferencjami klientów. Istotnym elementem wyznaczania polityki cen stosowanej przez przedsiębiorstwa jest polityka cen przedsiębiorstw konkurencyjnych oraz produkujących produkty substytucyjne. Należy przyjąć, że w danych warunkach firmy przetwórstwa mięsnego, przedsiębiorstwa hurtowe i detaliczne będą się starały uzyskać maksymalną cenę akceptowaną przez konsumentów. Ceny detaliczne wyrobów mięsnych są wypadkową polityki cen stosowanej przez producentów oraz handlowców i w zależności od niej kształtowane są marże przetwórcze i handlowe [Kotler i in. 2002, s. 743-767].

Celem opracowania jest wstępna analiza wybranych średnich cen detalicznych wyrobów mięsnych w Polsce w latach 1995-2005 w kontekście ich wzajemnych relacji (w tym relacji do cen skupu surowca) oraz ocena, jak firmy kształtują te ceny w stosunku do produktów konkurencyjnych na rynku.

Jako podstawę analizy przyjęto dane miesięczne gromadzone przez GUS, dotyczące średnich cen detalicznych wybranych produktów mięsnych i cen skupu żywca z lat 1995-2005.

2. Zmiany cen skupu i cen detalicznych na rynku wieprzowiny i drobiu w latach 1995-2005

W trakcie analizowanych jedenastu lat ceny skupu żywca wieprzowego wzrosły od 2,65 zł/kg (styczeń 1995 r.) do 3,89 zł/kg (listopad 2005 r.) (rys. 1), przy czym ulegały one okresowym i sezonowym wahaniom. Najniższy poziom cen skupu żywca wieprzowego odnotowano w czerwcu 1995 r. – 2,39 zł/kg, najwyższa zaś cena skupu wystąpiła w październiku 2004 r. i wynosiła 4,95 zł/kg. Ceny skupu żywca wieprzowego wzrosły w analizowanym okresie ok. 1,58 razy (przy poziomie skumulowanej inflacji ok. 240%).

Rys. 1. Ceny skupu żywca wieprzowego i wybranych produktów wieprzowych w latach 1995-2004

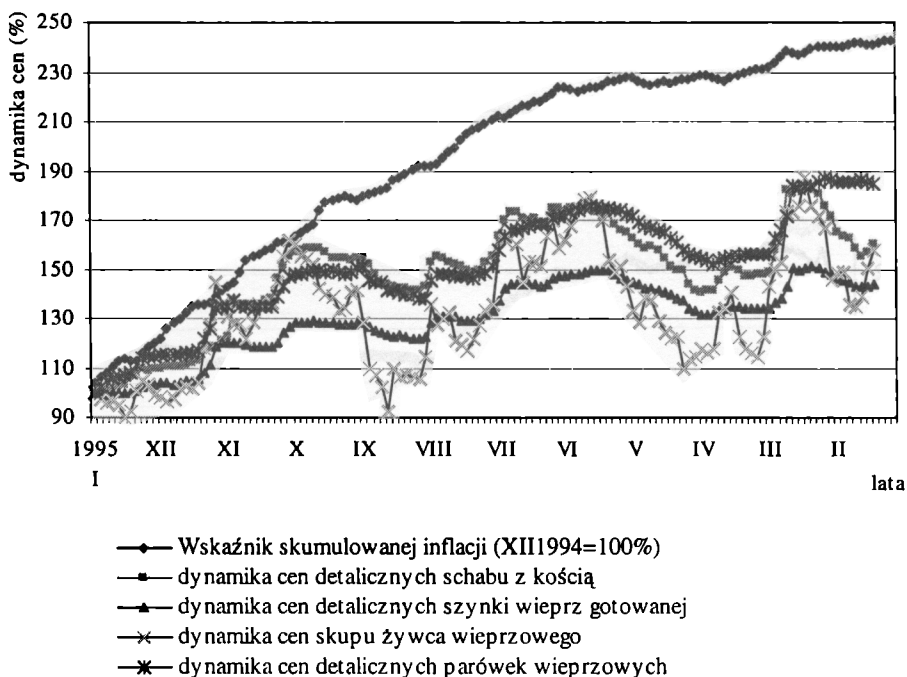
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując ceny detaliczne przetworów wieprzowych, można zauważyć, że na najniższym poziomie (zgodnie z oczekiwaniami) kształtowały się ceny detaliczne parówek wieprzowych. Ich ceny wzrosły od 4,6 zł/kg w styczniu 1995 r. (cena minimalna) do 8,51 zł/kg w sierpniu 2005 r. (cena maksymalna wystąpiła w grudniu 2004 r. – 8,6 zł/kg). Ceny parówek w analizowanym okresie wzrosły ok. 1,85 razy (maksymalnie 1,87 razy).

Zdecydowanie wyższe ceny odnotowano dla schabu z kością. W analizowanym okresie wzrosły one od poziomu 8,4 zł/kg (min. styczeń 1995 r.) do 13,44 zł/kg (listopad 2005 r.). Maksymalne ceny schabu wystąpiły w drugim półroczu 2004 r. – 15,36 zł/kg (sierpień-wrzesień 2004 r.). Ceny schabu w analizowanym okresie

wzrosły jednak w mniejszym stopniu niż ceny parówek, bo tylko ok. 1,6 razy (maks. 1,83 razy).

Ceny szynki gotowanej kształtowały się średnio od 13,83 zł/kg w styczniu 1995 r. (min. 13,69 zł/kg – marzec 1995 r.) do 19,8 zł/kg w listopadzie 2005 r. Maksymalną cenę odnotowano w październiku 2004 r. – 20,87 zł/kg. Ceny detaliczne szynki wzrosły w analizowanym okresie tylko o ok. 44% (maks. 51%), czyli najmniej spośród analizowanych produktów wieprzowych.

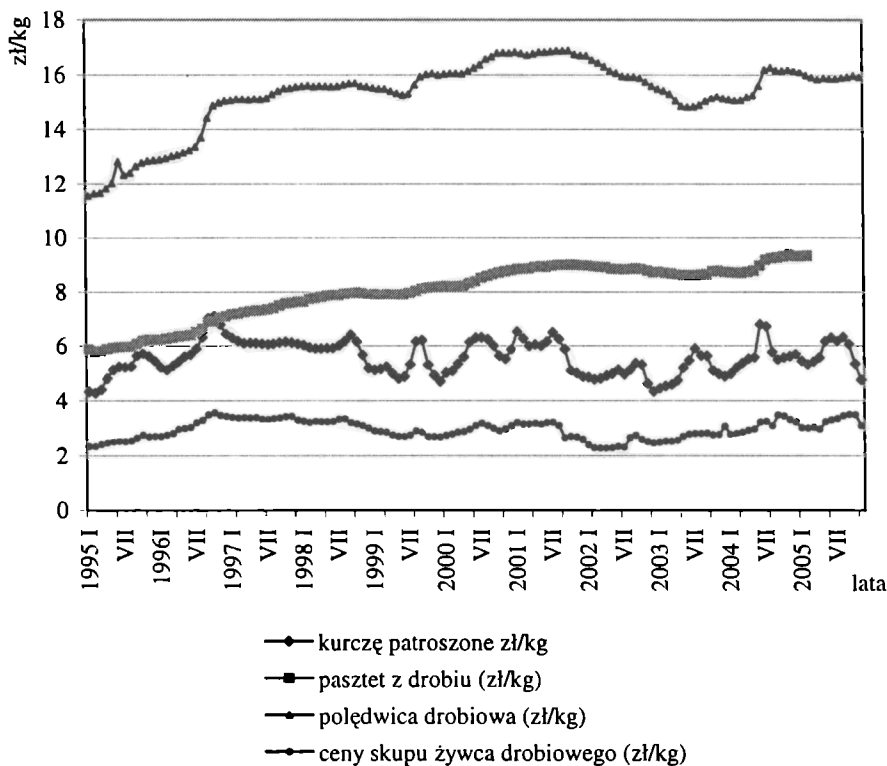

Rys. 2. Dynamika cen skupu żywca wieprzowego i wybranych produktów wieprzowych (grudzień 1994 r. = 100%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując wskaźniki dynamiki wzrostu cen produktów wieprzowych w stosunku do dynamiki cen skupu żywca, zauważa się, że w okresach wzrostu cen żywca rosły również ceny detaliczne wyrobów (rys. 2). Przedsiębiorstwa przetwórcze i detaliści wykorzystywali te sytuacje jako okazję do uzasadnionego podwyższania cen wyrobów na rynku. Klienci stosunkowo łatwo mogą zaakceptować takie sytuacje, przy czym najwyższą dynamiką cen w tych okresach charakteryzowały się: schab i parówki drobiowe. Ceny szynki również rosły, choć w znacznie mniejszym stopniu (prawdopodobnie z obawy przed znacznym spadkiem popytu). Natomiast w okresach cyklicz-

nych spadków cen skupu żywca ceny detaliczne wyrobów ulegały obniżeniu, choć w zdecydowanie mniejszym stopniu. Istotne spadki cen odnotowywano (podobnie jak w okresach wzrostu cen) w cenach detalicznych parówek i schabu, w mniejszym zaś stopniu – szynki gotowanej. Okresy spadków cen skupu żywca stawały się więc także okazją do podwyższania marż przetwórczych i handlowych na niektóre produkty wieprzowe. Należy jednak również zauważyć, że zarówno ceny skupu żywca wieprzowego, jak i ceny detaliczne wyrobów wieprzowych w całym analizowanym okresie wzrosły w znacznie mniejszym stopniu niż ogółem ceny towarów i usług konsumpcyjnych. Produkty wieprzowe stają się więc relatywnie coraz tańsze.

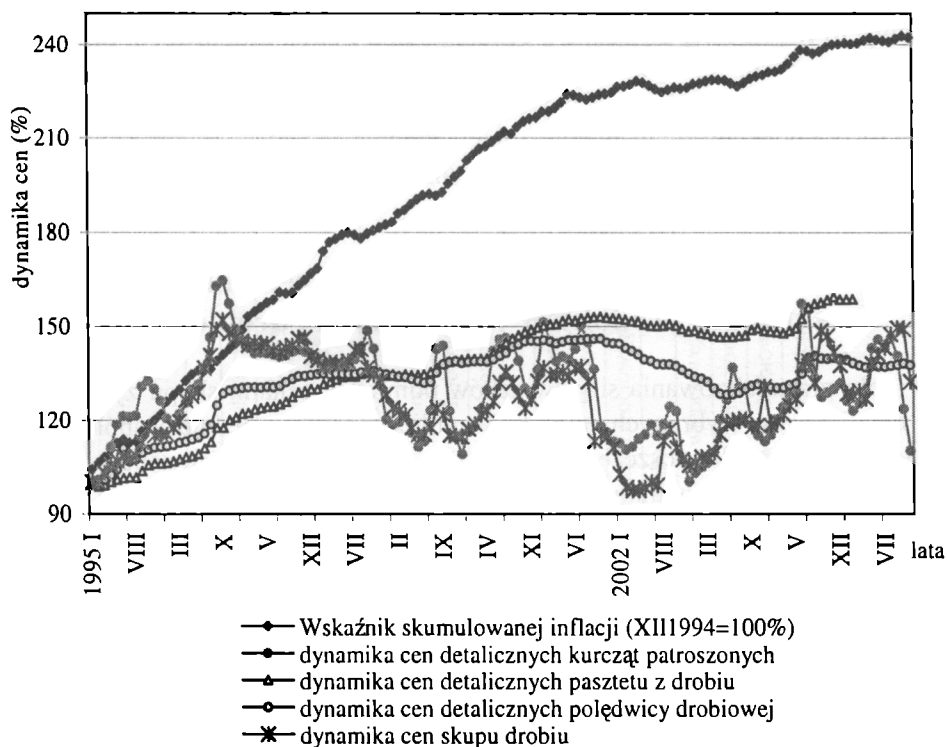

Rys. 3. Ceny skupu żywca drobiowego i wybranych produktów drobiowych w latach 1995-2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W całym analizowanym okresie ceny skupu żywca drobiowego także ulegały znacznym, okresowym wahaniom (rys. 3). W styczniu 1995 r. wynosiły one średnio w kraju 2,34 zł/kg (wartość minimalna ceny skupu żywca wystąpiła w marcu i kwietniu 2002 r. – 2,28 zł/kg). W listopadzie 2005 r. cena tych produktów wynosiła 3,10 zł/kg (maksymalna wartość – 3,56 zł/kg w październiku 1996 r.). Ceny de-

taliczne tuszki drobiowej wzrosły od 4,32 zł/kg w styczniu 1995 r. (minimum w lutym 1995 r. – 4,25 zł/kg) do 4,76 zł/kg w listopadzie 2005 r. (maksimum w październiku 1996 r. – 7,12 zł/kg). Najbardziej równomierny wzrost cen, choć obserwowane były tu także zmiany cykliczne, wystąpił w przypadku pasztetu z drobiu. Jego średnia cena detaliczna wzrosła z 5,88 zł/kg w styczniu 1995 r. (minimum w lutym 1995 r. – 5,8 zł/kg) do 9,34 zł/kg w lutym 2005 r. (maksimum 9,38 zł/kg w listopadzie 2004 r.). Najwyższe ceny detaliczne obserwowano w przypadku polędwicy drobiowej, której cena ulegała największym okresowym wahaniom i wynosiła od 11,56 zł/kg w styczniu 1995 r. (wartość minimalna) do 15,91 zł/kg w listopadzie 2005 r. Najwyższe ceny polędwicy drobiowej wystąpiły w II połowie 2000 r. do końca 2001 roku. W tym okresie wystąpiła także cena maksymalna – 16,89 zł/kg (październik 2001).

Rys. 4. Dynamika cen skupu drobiu i wybranych produktów drobiowych (grudzień 1994 r. = 100%)

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

Analizując dynamikę cen skupu żywca drobiowego i średnich cen detalicznych analizowanych produktów drobiowych, należy zwrócić uwagę przede wszystkim

na fakt, że dynamiki wzrostu tych cen znacznie odbiegały od dynamiki ogólnego wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych (rys. 4). Ceny skupu drobiu w listopadzie 2005 r. były tylko o 32,5% wyższe niż w styczniu 1995 r., ceny detaliczne kurcząt zaś były wyższe tylko o 10,2%, a polędwicy drobiowej o 37,6%. Relatywnie, w największym stopniu i najbardziej równomiernie, rosły ceny detaliczne pasztetu drobiowego (w lutym 2005 r. ceny te były wyższe o 58,8% od cen ze stycznia 1995). Oczywiście w całym analizowanym czasie występowały także okresy relatywnie korzystniejszych wzrostów cen dla producentów drobiu i jego przetwórców. Analizy średnich wskaźników ekonomicznych branży mięsnej i drobiarskiej wskazują jednak, że były to jedne z najmniej rentownych branż ze wszystkich branż przemysłu spożywczego (analizy rynkowe: [Rynek Mięsa 1996-2005; Rynek Drobiu i Jaj 1996-2005]).

Ceny detaliczne kurcząt patroszonych były (spośród omawianych produktów drobiowych) najbardziej związane z cenami skupu żywca drobiowego, przy czym w okresach wzrostu cen żywca najczęściej obserwowano szybszy wzrost cen detalicznych kurcząt patroszonych. Ceny detaliczne pasztetu z drobiu i polędwicy drobiowej rosły i obniżały się w dużym stopniu zgodnie ze zmianami cen na rynku surowcowym, ale związek ten był zdecydowanie mniejszy niż w przypadku cen tuszek drobiowych.

3. Zależności między cenami skupu żywca a cenami detalicznymi wybranych produktów wieprzowych i drobiowych

W celu przeanalizowania siły związków pomiędzy cenami skupu żywca a cenami detalicznymi wybranych produktów obliczono odpowiednie współczynniki korelacji liniowej dla poszczególnych lat i dla całego analizowanego okresu (tab. 1). Na podstawie wyników obliczeń przedstawionych w tabeli można sformułować szereg wniosków szczegółowych.

- W analizowanych latach obserwowane były relatywnie silne związki pomiędzy cenami skupu żywca wieprzowego a cenami analizowanych produktów wieprzowych. Najsilniejsze powiązania pomiędzy tymi cenami wystąpiły w zakresie cen detalicznych schabu z kością, najsłabsze zaś w ramach cen detalicznych parówek wieprzowych. Zależności te także miały miejsce w analizie tych współczynników dla kolejnych lat. Najniższe współczynniki korelacji wystąpiły w latach 2003 i 2005. W roku 2003 wystąpił bardzo znaczny, najgłębszy w całym analizowanym okresie, cykliczny spadek cen skupu żywca, co wywołało zapewne czasowe zmiany relacji cen detalicznych od cen skupu surowca. Rok 2005 był natomiast specyficzny ze względu na wejście Polski do UE i związane z tym gwałtowne zmiany cen detalicznych.

Tabela 1. Współczynniki korelacji cen skupu i cen detalicznych wybranych produktów wieprzowych i drobiowych

Współczynniki korelacji cen		1995	1996	1997	1998	1999	2000
skupu żywca drobiowego	detaliczna kurczaka patroszonego	0,95	0,98	0,53	0,69	0,62	0,9
skupu żywca drobiowego	detaliczna polędwicy drobiowej	0,91	0,92	0,06	0,01	-0,2	0,52
skupu żywca drobiowego	detaliczna pasztetu drobiowego	0,95	0,94	-0,05	-0,27	-0,4	0,6
skupu żywca wieprzowego	detaliczna schabu	0,49	0,7	0,95	0,9	0,88	0,92
skupu żywca wieprzowego	detaliczna szynki wieprzowej gotowanej	0,64	0,93	0,88	0,93	0,85	0,91
skupu żywca wieprzowego	detaliczna parówek wieprzowych	0,44	0,94	0,92	0,89	0,8	0,89
detaliczna szynki wieprzowej gotowanej	detaliczna polędwicy drobiowej	0,75	0,99	0,99	0,11	0,96	0,99
detaliczna parówek wieprzowych	detaliczna pasztetu drobiowego	0,92	0,99	0,95	-0,43	0,91	0,98
Współczynniki korelacji cen		2001	2002	2003	2004	2005	1995-2005
skupu żywca drobiowego	detaliczna kurczaka patroszonego	0,87	0,42	0,59	0,45	0,56	0,81
skupu żywca drobiowego	detaliczna polędwicy drobiowej	0,07	-0,5	-0,53	0,87	-0,2	0,26
skupu żywca drobiowego	detaliczna pasztetu drobiowego	-0,67	-0,4	0,05	0,89	bd.	0,02
skupu żywca wieprzowego	detaliczna schabu	0,66	0,92	0,5	0,94	0,21	0,84
skupu żywca wieprzowego	detaliczna szynki wieprzowej gotowanej	0,85	0,9	0	0,89	0,15	0,79
skupu żywca wieprzowego	detaliczna parówek wieprzowych	0,85	0,9	-0,29	0,88	-0,6	0,77
detaliczna szynki wieprzowej gotowanej	detaliczna polędwicy drobiowej	0,28	0,99	0,71	0,99	0,8	0,91
detaliczna parówek wieprzowych	detaliczna pasztetu drobiowego	0,98	0,94	0,76	0,98	bd.	0,97

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS.

- W ramach cen skupu żywca drobiowego i cen detalicznych analizowanych produktów drobiowych wystąpiły zdecydowanie słabsze związki. Wśród nich najwyższe współczynniki korelacji odnotowano dla cen skupu żywca i cen detalicznych kurcząt patroszonych. W kolejnych analizowanych latach wielkości te były jednak bardzo zróżnicowane. Silniejsze związki pomiędzy cenami skupu żywca a cenami detalicznymi polędwicy drobiowej i pasztetu drobiowego obserwowano tylko w trzech z analizowanych lat: 1995, 1996 i 2004. W całym analizowanym okresie 1995-2005 współczynniki korelacji dla tych cen były bardzo niskie.
- W większości lat analizowanego okresu wystąpiła natomiast wysoka korelacja dodatnia pomiędzy cenami detalicznymi szynki wieprzowej gotowanej a cenami polędwicy drobiowej i cenami detalicznymi parówek drobiowych a cenami pasztetu drobiowego. Zarówno dla całego analizowanego okresu, jak i dla większości z analizowanych lat współczynniki korelacji pomiędzy tymi wielkościami przyjmują relatywnie wysokie wartości, zazwyczaj wyższe niż analizowane poprzednio wartości tych współczynników między cenami surowców a cenami detalicznymi wyrobów.

Analizując średnie ceny szynki wieprzowej gotowanej i polędwicy drobiowej, można zauważyć, że w pierwszych latach badanego okresu (do połowy 1997 r.) ceny te były bardzo zbliżone. W kolejnych latach rozpiętość między tymi cenami stopniowo się powiększała, choć skala i czas ruchów cen na obu rynkach były bardzo zbliżone. Ceny polędwicy drobiowej we wskazanym pierwszym okresie wynosiły ok. 90% średniej ceny detalicznej szynki gotowanej. Od połowy 1997 r. relacje te obniżyły się do poziomu ok. 80%. Z obserwacji relacji średnich cen pasztetu drobiowego i parówek wieprzowych wynikają nieco inne spostrzeżenia, chociaż wartości współczynników korelacji także w tym przypadku potwierdzają silne związki między tymi cenami. Ceny parówek wieprzowych ulegają znacznie większym cyklicznym, sezonowym i przypadkowym wahaniom niż ceny pasztetu drobiowego, lecz zmiany obu tych cen następują w podobnym czasie. W okresach cyklicznego spadku cen parówek następuje zwiększanie rozpiętości pomiędzy tymi cenami. W pozostałych okresach ceny te kształtują się na zbliżonym poziomie.

4. Podsumowanie

Chociaż w ostatnich latach zauważalne były zmiany upodobań żywieniowych i gustów konsumentów, to jednak Polacy nadal spożywają tradycyjnie najwięcej wieprzowiny i jej produktów. Jej spożycie w ostatnich latach w przeliczeniu na jednego mieszkańca było około dwukrotnie wyższe niż mięsa drobiowego. Ceny detaliczne analizowanych produktów wieprzowych były relatywnie silnie związane z cenami skupu żywca wieprzowego. Ze względu na dominującą rolę produktów wieprzowych na rynku mięsa w Polsce ceny tych produktów wydają się być także

wyznacznikiem cen na rynku porównywalnych jakościowo produktów drobiowych. Wystąpienie relatywnie silnych związków pomiędzy cenami detalicznymi porównywalnych jakościowo produktów drobiowych i wieprzowych wiąże się niewątpliwie w pewnym stopniu z występowaniem w podobnych okresach cyklicznych zmian podaży i cen na rynkach produkcji żywca. W analizowanym okresie wystąpiły trzy pełne cykle zmian cen na rynku żywca wieprzowego i podobnie na rynku drobiowym, w konsekwencji wahań podaży na tym rynku. Jednak na poziom i ruchy cen detalicznych produktów drobiowych wyżej przetworzonych w znacznie większym stopniu wpływały zmiany cen detalicznych porównywalnych jakościowo produktów wieprzowych niż ceny skupu żywca drobiowego. Wiele przesłanek wskazuje na to, że w najbliższych miesiącach rozpocznie się głęboki kryzys na rynku drobiu, który dotknie wszystkie ogniwa łańcucha marketingowego. W związku z tym analizowane relacje mogą ulec znacznym zmianom.

Literatura

- Kotler Ph. i in., *Marketing. Podręcznik europejski*, PWE, Warszawa 2002.
Materiały statystyczne GUS – ceny detaliczne żywności z lat 1995-2005.
 Rynek drobiu i jaj, Analizy Rynkowe IERiGŻ z lat 1996-2005.
 Rynek mięsa, Analizy Rynkowe IERiGŻ z lat 1996-2005.

CHOSEN FACTORS FORMING RETAIL PRICES OF MEAT AND PIGS AND POULTRY PRODUCTS

Summary

The aim of the paper is an initial analysis of retail prices of meat products in Poland between 1995 and 2005 and relations between those prices (containing relations between prices of pigs and poultry for slaughter and meat products) and estimating how the companies form the prices in connection with competitive products on the market.